

לחדש נוסח מפני חומר אשת איש ומפני רוב הספיקות הנופלות' (לשון החזו"א) אבל מצד הדין יש להקל, ובפרט בזמנינו שבה עם הרשאה, ואמירת בפ"נ אינה מן הדין, כנ"ל).

'השתא אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם דהאי קמסהיד אכולה כתיבה והאי קמסהיד אכולה חתימה פסול, חציו מיבעיא? אלא או כדרבא או כדרבא אשי ולאפוקי מדרב חסדא' – יש להקשות, הלא אותה קושיא ניתן להקשות גם על 'בפני נכתב חציו' שאין בדבר חידוש, ותירוצו של רבא אינו מיישב שם (כי אין לומר שהוא ואחר מעדיין על חצי כתיבה, שאין לפסול בכגון דא, לפי שאין כאן 'אתי לאחלופי')?

ויש לומר שאגב שכתוב 'בפני נחתם חציו' כתוב גם 'נכתב חציו' ובאמת אין בדבר חידוש (מהרש"א). ועוד יש לומר, שהיה יכול לומר 'ולטעמיך מי ניחא' (מהר"ם שיף).

(ולכאורה נראה ליישב בדרך פשוטה: ב'נכתב חציו' שפסול, הרי אין זה אלא בחצי האחרון, כמו שאמרו לעיל, ודאי יש בדבר חידוש, שלא סגי בראית חצי כתיבה אחרונה עם החתימות, לרבה – שלא נאמר הוכיח סופו על תחילתו שגם הוא נעשה לשמה, ולרבא – שלא נאמר שמספיק כל דהו בכתיבה, וכבר לא אתו לאחלופי בשאר שטרות (ע' לעיל). אבל ב'נחתם חציו' אין בדבר כל חידוש, שהרי ודאי בעינן קיום לשתי החתימות. וצ"ע מדוע המפרשים הנ"ל לא תרצו כן).

דף טז

'הנצוק והקטפרס ומשקה טופח אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה. לא צריכא דאיכא טופח להטפיח – הא נמי תנינא, טופח להטפיח חיבור? דלמא לענין מקואות ורבי יהודה היא, דתנן...'

– אף כי טעמו של רבי יהודה משום 'גוד אחית' (כמבואר בחגיגה יט: וכמוש"כ רש"י), צריך שיהא המשקה טופח להטפיח, שייחשב משקה המחבר, ורק אז שייך חיבור למקוה על ידי דין 'גוד אחית'.

ולכך הוצרכנו להעמיד הברייתא כרבי יהודה – כיון שקטפרס רגיל אינו חיבור כלל, ולא יועילנו טופח להטפיח, ומאידך, באשבורן (=מים קוויים ועומדים), אין צריך לדין 'חיבור', שממילא הכל כמחובר ומעורב, ואין צורך ב'טופח להטפיח'. ורק בשני מקרים יש נפקותא בדין 'טופח להטפיח' – לענין נטילת ידים, ולענין קטפרס אליבא דרבי יהודה הסובר 'גוד אחית', שעל ידי כן נידון גם קטפרס כחיבור. ולכן ניסו להוכיח משם לענין נטילה, ודחו, שמדובר במקואות ואליבא דרבי יהודה. (עפ"י הגר"ח הלוי – הל' טומאת אוכלין ז, ה' (וע' בהשגות החזו"א שם). לדבריו, אין כל הוכחה מכאן שנחלקו רבנן על עצם דין 'טופח להטפיח', אלא שלרבנן אין בדין זה נפקותא במקואות, ולכן א"א לפרש הברייתא לשיטתם. ואולם בר"ש (מקואות ב, ה) כתב שמסוגלנו משמע שחכמים חולקים על ר' יהודה, ולשיטתם טופח להטפיח אינו חיבור. וכנראה משמע לו מדלא העמידו כרבנן ולענין חיבור באשבורן (וע' תוס'). וזה דלא כמוש"כ הגר"ח בדעת הרמב"ם דבאשבורן אין צריך לדין 'חיבור'. וע' שו"ת ריב"ש רצב שהביא את שני הצדדים בטעמייהו דרבנן. וע' רש"י; חזו"א מקואות ג, ז ח).

'בעל קרי חולה שנתנו עליו תשעה קבין מים – טהור' – הקשה הריטב"א: כיצד הוא טהור, הלא גזרו טומאה על טהור שנפלו עליו שלשה לוגין? ותירץ שלשה תרוצים: א. לא גזרו אלא משלשה לוגין עד תשעה קבין, אבל תשעה שכבר ראויין לטהרה – לא גזרו על נפילתם טומאה. ב. באמת אינו טהור, אלא כאן מדובר לענין תקנת עזרא בלבד, שמותר בתורה ובתפילה על ידי שפיכה זו, ורק על זה אמרו 'טהור'. ג. כיון שחולה הוא, לא גזרו חכמים.

(משמע מעצם שאלת הריטב"א שנקט שגזרת טומאה בנפילת מים, גדרה שבטלו את טהרתו, וכאילו לא טבל ונשאר בטומאתו הקודמת, ולכן שאל כיצד יכול החולה להטהר על ידי כן. ואמנם, מרש"י ומהרמב"ם (אבות הטומאה ט, א) משמע שגזרו עליו טומאת שני, שאסור בתרומה. ולשיטתם נראה, לא מתחילה קושיא מחולה, שהרי ודאי שמדאורייתא אינו נטהר בשפיכת תשעה קבין, ועומד הוא

בטומאתו ואסור בתרומה. (ברכת אברהם. עוד כתב שם, לאור דברי הראשונים ז"ל, שהחמיר בזמן הזה בטבילה דתקנת עזרא, אין מקום להחמיר שלא ירחץ אחר כך במים שאובין. ע"ש).

(ע"ב) 'וליפלוג נמי רבי יהודה ברישא...' – יש לומר שהקשו כן רק ללישנא בתרא, כיון שלפי לישנא קמא טעמו של רבי יהודה, משום שאינו חושש לאחלופי, ומובן החילוק בין הרישא לסיפא: שכששנים אומרים בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם, והגט יוצא מתחת ידו, ניכר לכל שכיון שהוא השליח, האמינוהו להעיד יחידי, אבל ברישא שאחד אומר בפני נכתב ואחד בפני נחתם אין הדבר ניכר, ולכן פוסל רבי יהודה. אבל ללישנא בתרא שמדובר שהגט יוצא מתחת ידי שניהם, אין טעם לחלק בין שנים שאמרו בפני נכתב לאחד. (מהר"ם, עפ"י תד"ה במאי. וע' 'חשק שלמה' שבאר בדרך שונה, אך פרושו מיישב רק אליבא דרבה).

ציונים וראשי פרקים, לעיון

'הניצוק והקטפרס... אינו חיבור' – יש להקשות, והלא כל טפה נוגעת בחברתה ומטמאתה, והרי משקין שנטמאו, חוזרין להיות תחילה (=ראשון לטומאה) וחוזרת הטפה שנטמאה ומטמאה טפה הסמוכה לה, וכן הלאה, ואם כן, מדוע לא ייחשבו הניצוק והקטפרס חיבור לטומאה מצד זה? הגר"א (ב'אליה רבה' – טהרות ח,ט) הקשה קושיא זו, ותירץ שאכן הנפקותא במה שאמרו הניצוק והקטפרס אינו חיבור, תהא בטבול יום שנגע במשקין, שהוא אינו מטמא את המשקה להיות תחילה, אלא פוסלו. ואולם, הרמב"ם כתב דין זה גם לענין טומאת שרץ (ע' הל' טומאת אוכלין פ"ו). ויש לומר שמגע זה של כל טפה בחברתה, הרי הוא 'מגע בית הסתרים', שאין ניכר מגעו, ולכן אינו מטמא. (שערי ישר שער ג סוף פרק כז).

'לא צריכא דאיכא טופח להטפיה... בעי רב פפא חציו בטבילה וחציו בנתינה מאי? תיקו' – כיון שהספקות עלו בתיקו, מקלים לענין תקנת עזרא, וכן בטבילת יום הכיפורים, שחציו בטבילה וחציו בנתינה – יצא. (מגן אברהם ובהגר"א או"ח תרו, ד). וכן לענין נטילת ידיים – אם נטל לחצאין ונשאר טופח להטפיה – פסק בשלחן ערוך (קסב, ג) לקולא. כיון שספק נטילה – להקל. אולם כתב המגן אברהם (שם. והביאו המשנ"ב) שאין זה אלא בדיעבד. ולא פרש הטעם (ומש"כ הט"ז שם להוכיח מטבילה – כבר הביא בשער הציון שדחו ראייתו). ונראה שטעמו כדי לא להכנס לספק דרבנן לכתחילה. כמו שכתבו הפוסקים בכמה מקומות (וגם לענין נטילה – ע' שו"ע קס, יא ובמשנ"ב ושער הציון שם).

(ואולי הטעם גם משום שלא יוכל לברך מספק (ובזה היה מובן למה לא כתב לגבי טבילה ביוהכ"פ שאין לעשות כן לכתחילה). אולם במגן אברהם עצמו (קנט, טו) צידד שכשיש ספק בנטילה ומקלים בו, אפשר לברך עליה. ואין הדבר מוסכם – ע"ש בחדושי רעק"א שהקשה מהמג"א (בסוס"י יב) לענין ציצית. וע' באה"ל קס ד"ה מים; שעה"צ שם אות טט; באור הלכה רסא, א וחזו"א ועוד. וע' משנ"ב תפא, א לענין אכילת מרור וברכתו בשיעור קטן. ואכ"מ).

(לא הבנתי מדוע לא פרושו בסוגיתנו ספקו של אילפא, כגון שטבל חצי ידו בנהר וחציה השני – בנטילה, וכעין בעיא דרב פפא. ולא נצטרך לפי"ז להעמיד את הברייתא של 'טופח להטפיה' אליבא דרבי יהודה בלבד. ושמא אין זה ספק, שמלשון המשנה 'ידו אחת בנטילה ואחת בשטיפה' – ידיו טהורות', משמע, הא באותה יד עצמה, חציה בנטילה וחציה בשטיפה – לא. אמנם, רב פפא הסתפק לענין תשעה קבין בכי האי גוונא, שמא אין להשוות התקנות זו לזו).

'או בטולך או בטולא דבר עשו... שאין יכולין לקבל גזירת ארומיים, עמד והגלה אותם לבבל...' – לפי מה שכתב הרמב"ן (בסדר בלק, עה"פ 'ציים מיד כתיים'), שמלכות רומי אינה מזרע עשו, אלא מיון בנו של יפת, והאריך להוכיח שכן דעת רז"ל (וכ"כ ראב"ע – תהלים קלז עה"פ 'זכור ה' לבני אדם') – לפי זה, אין הכוונה 'ארומיים' לרומי אלא לאדום. וריעב"ץ גרס כן בגמרא 'אדומיים' במקום 'ארומיים' (אלא שכתב שזוהי רומי. וזה לכאורה דלא כהרמב"ן). אמנם, כבר העיר החזו"א (אה"ע ה,ח) מכמה מקומות בדברי רז"ל שמורים לכאורה שמלכות רומי – מזרע עשו היא. וצריך עיון בדבר.

(ע"ב) זנות לא שכיחא. רבי יוחנן מ"ט לא אמר כריש לקיש? קסבר יש לבעל פירות עד שעת נתינה... אמר לך רבי יוחנן, אליבא דר"ש לא קאמינא, כי קאמינא אליבא דרבנן' – לפרוש רש"י, יש לשאול, מנין לרבי יוחנן שחכמים חולקים על רבי שמעון בשתים, גם לענין זמן זכיית הפירות, וגם לענין החשש שמא יחפה, שמא גם חכמים דעתם שמשעה שנתן עיניו לגרשה שוב אין לו פירות, כרבי שמעון, אלא שנחלקו אם חוששין לחיפוי, ומנין לאפושי מחלוקת? ויש לפרש הסוגיא בדרך אחרת (כן נראה מפרוש המשניות להרמב"ם שפרש כן); כשאמרו 'ריש לקיש מ"ט לא אמר כר"י – זנות לא שכיחא', הכוונה, שאין לפסול משום כך את הגט שנכתב ביום ונחתם בלילה, מפני שלזמן מועט כזה בודאי שלא חששו לחיפוי זנות שבלאו הכי אינו שכיח. (ובכך מתורצת גם שאלת התוס' שראינו במקום אחר שתקנו תקנה מפני חשש לזנות). ורבי יוחנן סבר שחששו גם לזמן מועט. וכששאלו לרבי יוחנן מה טעמו של רבי שמעון שמכשיר, השיבו 'אליבא דרבי שמעון לא קאמינא' היינו, שודאי לרבי שמעון אין חשש זנות לזמן מועט, ולכן מכשיר. נמצא שלדעת רבי יוחנן אכן אין מחלוקת בזמן אכילת פירות, אלא אם חוששין כאן לזנות אם לאו. וכשאמר רבי יוחנן 'משעת נתינה' – אליבא דכולי עלמא אמרה, וכך משמע, שאם לא כן, היה לו לומר בקיצור 'הלכה כרבנן'. (שער המלך הל' גירושין א,כד. לעיקר קושייתו מנ"ל לר' יוחנן דפליגי בתרתי – כבר עמדו עליה המפרשים – ע' בפני יהושע; ובאור שמח (גירושין א,כו) יישוב עפ"י דרכו – ע"ש דברים מתוקים).

'כתוב בו שבוע שנה חדש שבת – מאי? אמר ליה: כשר. ומה הועילו חכמים בתקנתן? אהנו לשבוע דקמיה ולשבוע דבתריה' – ואין לחוש לחיפוי בכתיבת שבוע, שכיון שתקנו זמן, יכתבו הכל את הזמן המדוייק, ואם יתאמץ אחד לכתוב שבוע – יודע שקרו. ומדת חכמים כן היא – שתקנו זמן, ובלא זמן – פסול. והלכך, כתב 'שבוע', הרי כתב זמן, אבל נכתב ביום ונחתם בלילה, שהשטר מעיד על זמן מוקדם, מלבד השקר שיש בו, הרי זה כשטר ללא זמן. (עפ"י חזון איש אה"ע פח,טז. וע' ירושלמי כאן ובית שמואל קכו סק"ב).

רש"י כתב שלכתחילה כשר בגט כזה שכתוב בו שבוע שנה וכו'. ואף כי לא מצאנו מי שחולק עליו בהדיא, נראה ממה שכתבו הפוסקים להמנע בכתיבת גט באייר (מפני החשש שמא יש לכתוב 'אייר' ולא 'אייר'), מזה משמע שלכתחילה אין לעשות כן, שהרי יכול היה לכתוב שנה ותו לא. (עפ"י בית שמואל קכו סק"ב. ולכאן יש לדחות (לאור דברי החזו"א הנ"ל), שלא רצו לתקן כן לרבים, לכל הגיטין שייכתבו באייר, שיכתבו שנה, שאז כבר ישוב החשש הראשון, שכל אדם יחפה ולא יכתוב זמן מדויק).